

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86
ББК 88

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 318 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до
Переліку наукових фахових видань України з психології**
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222) .

Свідоцтво про державну реєстрацію: **Серія КВ № 18713-7513 Р**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка.

Лєволицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №4 від 30 березня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Список використаних джерел

1. Албегова И. Техники адаптации к критическим ситуациям / И. Албегова // Психотехнологии в соц. работе / [под ред. В. В. Козлова]. – Ярославль : МАПН, 1998. – С. 18–24.
2. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности // Вопр. психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100
3. Біла О. Г. Психокорекційні можливості методу активного соціально-психологічного навчання на матеріалі підготовки психологів-практиків. – Черкаси, 2002. – 241 с.
4. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : навч. посіб. для студентів ун-тів. – Харків : Фоліо, 1996. – 238 с.
5. Заїка В. М. Динамічна модель особистісних трансформацій в умовах подолання кризових станів особистості / В. М. Заїка // Соц. психологія. – 2009. – № 1. – С. 69–76.
6. Осухова Н.Г. Психологическое сопровождение личности в кризисных ситуациях: опыт эмпирического исследования. – М. : Варсон, 2008. – 400 с.
7. Caplan G. Emotional crises / G. Caplan // The encyclopedia of mental health. – N.Y., 1963. – Vol. 2. – P. 521–532.

References

1. Albegova I. Tehniki adaptacii k kriticheskim situacijam / I. Albegova // Psihotehnologii v soc. rabote / [pod red. V. V. Kozlova]. – Jaroslavl' : MAPN, 1998. – S. 18–24.
2. Ball G. A. Ponjatie adaptacii i ego znachenie dlja psihologii lichnosti // Vopr. psihologii. – 1989. – № 1. – S. 92–100
3. Bila O. G. Psyhokorekcijni mozhlyvosti metodu aktyvnogo social'no-psyhologichnogo navchannja na materialii pidgotovky psyhologiv-praktykiv. – Cherkasy, 2002. – 241 s.
4. Bondarenko O. F. Psyhologichna dopomoga osobystosti : navch. posib. dlja studentiv un-tiv. – Harkiv : Folio, 1996. – 238 s.
5. Zai'ka V. M. Dynamichna model' osobystisnyh transformacij v umovah podolannja kryzovyh staniv osobystosti / V. M. Zai'ka // Soc. psyhologija. – 2009. – № 1. – S. 69–76.
6. Osuhova N.G. Psihologicheskoe soprovozhdenie lichnosti v krizisnyh situacijah: opyt jempiricheskogo issledovanija. – M. : Varson, 2008. – 400 s.
7. Caplan G. Emotional crises / G. Caplan // The encyclopedia of mental health. – N.Y., 1963. – Vol. 2. – P. 521–532.

Veremeychuk T.A. PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS EXPERIENCING CRISIS IN UKRAINE

The article analyzes the psychological characteristics of crisis experience of the students. Nowadays, our country endures specific peculiarities of life, that increase the risk of crisis related to the ATO. These include a sharp escalation in the pace of life, the recent radical change in its structure, and accordingly, the entire complex of social and psychological conditions of existence. Political, economic, social and environmental distress, instability, rapidly accelerating pace of life and change in its level - all these factors cause additional psychological stress. The symptoms include the increase in overall anxiety, feelings of loneliness, uselessness and futility of existence, fear for the future and more.

There has been conducted the analysis of the empirical research of the features of students' crisis experiences. It has grounded and described the procedure of empirical research and made interpretation of the results, formulated practical principles for the organization of psychological help for student youth in high school. It has developed and given practical advice on psychological assistance to students experiencing the period of crisis in Ukraine.

Key words: crisis, experience, youth, ATO, stress, sacrifice, personality factor, conflict.

УДК 316.61:364.622:[070+621.397.13]–042.72

А.М. ВОРОБІЙОВ, О.О. ДЕМЧУК

МЕДІА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК РІЗНОВИД ПСИХІЧНИХ ВІДХИЛЕНЬ

Стаття присвячена особливостям різновиду психічних відхилень як медіа залежність. Наше покоління живе в період формування інформаційного суспільства. Завдяки динамічному розвитку новітніх засобів масової інформації скорочуються відстані, люди в різних куточках планети краще розуміють одне одного. Та водночас доводиться констатувати, що будь-яке відкриття може стати не лише корисним, але й шкідливим для людства. Серед безлічі причин цього очевидна одна: еволюція моральних засад людства не встигає за науково-технічним прогресом. Це стосується, зокрема, й мас-медіа, вдосконалення яких одночасно і забезпечує свободу особи, і загрожує цій безпеці.

Ключові слова: медіа залежність, психічне відхилення, відкриття, взаємодія, інформаційний простір.

Статья посвящена особенностям разновидностей психических отклонений как медиа зависимость. Наше поколение живет в период формирования информационного общества. Благодаря динамичному

развитию новейших средств массовой информации сокращаются расстояния, люди в разных уголках планеты лучше понимают друг друга. И одновременно приходится констатировать, что любое открытие может стать не только полезным, но и вредным для человечества. Среди множества причин этого очевидна одна: эволюция моральных принципов человечества не успевает за научно-техническим прогрессом. Это касается в том числе и СМИ, совершенствование которых одновременно и обеспечивает свободу личности, и грозит этой безопасности.

Ключевые слова: *медиа зависимость, психическое отклонение, открытие, взаимодействие, информационное пространство.*

Постановка проблеми. Питання про медіа залежність перебуває в прагненні доведення та простеження в інформаційному просторі. Сучасний розвиток засобів масової комунікації обумовлює утворення нових форм життєдіяльності людини, новий досвід спілкування й співіснування. Сьогодні медіа, по суті, є засобом засвоєння світу в його комунікативних, інтелектуальних, психологічних, художніх та багатьох інших аспектах.

Однак постійне ускладнення медіа-простору призводить до виникнення нового медіа-ландшафту, нового медіа-порядку й зміни медіа-культури в цілому.

Серед основних умов розвитку процесу медіа освіти можна виокремити: загальну орієнтацію на розвиток особистості (включаючи формування естетичної свідомості, художнього сприйняття, смаку тощо, розвиток критичного мислення, творчих потенцій індивідуальності в руслі ідей гуманізму); врахування психологічних особливостей, спектра реальних інтересів і переваг дитячої і молодіжної аудиторії; вироблення критеріїв розвитку медіа сприйняття і здатності до критичного, художнього аналізу медіа текстів; удосконалення моделей, програм, методик, форм проведення занять зі школярами і студентами на матеріалі медіа (у тому числі й з використанням зарубіжного досвіду); модернізацію матеріально-технічної бази навчання; включення до вузівських і шкільних програм курсів з вивчення медіа культури. Основні завдання медіа освіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, опановувати способи спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи зарубіжні та вітчизняні праці, присвячені проблемам медіа та медіа освіти, можемо знайти чимало спільного в структурі різних моделей і методик. Але до того, як перейти до їх аналізу, слід розібратися в питаннях, пов'язаних з проблемою медіа сприйняття молодіжної аудиторії. Адже не проаналізувавши цю проблему, не зможемо зорієнтувати медіа освітню модель на конкретні вікові, психологічні та інші особливості аудиторії. У зв'язку з цим постає потреба аналізу і вироблення критеріїв визначення типу настановлень на медіа сприйняття, рівнів художнього розвитку (культури) і медіа сприйняття. При цьому під медіа сприйняттям будемо розуміти сприйняття «медіа реальності», почуттів і думок авторів медіа текстів, виражених в аудіовізуальному, просторово-часовому образі.

Чимало дослідників (Ю. Лотман, Д. Узнадзе та інші) не раз звертали увагу на зв'язок між настановленням на сприйняття і самим процесом сприйняття, їх вплив на посилення, переформатування чи руйнацію моделей дійсності в людській свідомості [3]. Ми поділяємо думку медіа педагога О. Шарикова, який вважає, що медіа культура – це частина загальної культури, пов'язана, з одного боку, із засобами масової комунікації у соціальному плані (культура суспільства – медіа культура суспільства), а з іншого боку – в особистісному (культура людини – медіа культура людини), коли акцентується взаємодія людини зі світом мас-медіа, які зрештою забезпечують повноцінне включення людини в життя суспільства [6].

Формулювання цілей статті.

1. Збір теоретичної та практичної інформації з подальшим її використанням результатів;
2. Уточнення про негативні та позитивні сторони медіа.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні точки зору щодо проблеми мас-медіа. Дехто вбачає в них джерело знань, дехто – перешкоду в освіті і вихованні: медіа є і засобом всебічного розвитку особистості, і фактором руйнівним. Сучасний школяр сидить за монітором комп'ютера чи біля телевізора в середньому від 3 до 5 годин щодня, перебуваючи під впливом інформаційного простору. Вплив цей не однозначний, оскільки негативна інформація може викликати такі небезпечні явища, як масовий інформаційно-психологічний психоз, медіа залежність як різновид психічних відхилень, маніпулятивний вплив засобів масової комунікації.

Але ж ми говоримо про виховання свідомого громадянина, активного члена громадянського суспільства, здатного до діалогової взаємодії між особистістю і владою, соціокультурними і політичними силами. Без діалогу не може бути згоди, успішного розвитку держави. Без нього будь-які реформи приречені на провал. Люди повинні одержувати повну й об'єктивну інформацію про дії та наміри влади, мати можливість висловлювати власну думку щодо директивних рішень і подавати свої пропозиції. Владі також життєво необхідно підтримувати постійний контакт із суспільством, роз'яснювати суть своєї політики, дізнаватися про реакцію на неї громадян.

Провідна роль в успішному здійсненні такого діалогу належить мас-медіа як посереднику між суспільством і владою. Саме вони генерують і спрямовують основні потоки інформації. Саме вони здатні найефективніше задовольняти інформаційні потреби громадян, погоджувати інтереси особистості, суспільства і держави. Але успіх такого діалогу можливий тільки за умови готовності до нього кожної зі сторін. От чому сьогодні на чільне місце виходить як медіа культура суспільства, так і медіа культура окремої особистості. Але

якщо політики і підприємці швидко відреагували на тотальну владу ЗМІ над суспільством і прибрали до рук найвпливовіші з них, то діячі соціально-культурної сфери поки залишаються пасивними. А тим часом ЗМІ усе агресивніше беруть участь у формуванні світогляду людей, їх культурного, політичного і морального обличчя. І з цією силою необхідно рахуватися.

Визнаючи важливу роль мас-медіа в процесі освіти, маємо системно і грамотно вибудовувати відносини юних споживачів інформації з величезними ресурсами преси, кіно, телебачення, мережі Інтернет. Споживанню інформації треба учити так само терпляче і продумано, як, скажімо, музиці чи живопису. Потрібна комплексна програма медіа освіти, котра має охоплювати різні категорії дітей, підлітків, студентської молоді, врахувати умови їх навчання і виховання. У багатьох європейських країнах при міністерствах освіти діють центри взаємодії зі ЗМІ. Ця робота зведена в ранг державної освітньої політики.

У нашій країні ситуація зовсім інша. Процес поступового оснащення ВНЗ і шкіл комп'ютерами, що розпочався з кінця 1980-х років, а потім і підключення їх до Інтернету (з середини 1990-х років), практично не підкріплюється осмисленням того, що пов'язується з інформаційними технологіями. Створення комп'ютерних класів вважається вершиною освітянських досягнень. Наука ж зосередилася на осмисленні предмета інформатики, що впроваджується в навчальний процес, найчастіше без врахування важливості нерозривного зв'язку інформаційних технологій і педагогічних цілей. Ми не пішли далі ремствувань щодо згубного впливу мас-медіа на дитячу та підліткову психіку та окремих (розрізнених) досліджень з цієї проблематики. Тим часом багато країн давно зрозуміли необхідність медіа освіти і вже мають вагомі напрацювання в її теоретичному осмисленні, методологічному обґрунтуванні й практичному застосуванні. Ще 1984 року ЮНЕСКО так визначила суть медіа освіти: «Навчання теорії і практичних умінь для оволодіння сучасними засобами масової комунікації, що розглядається як частина специфічної й автономної галузі знань у педагогічній теорії і практиці. Його варто відрізнити від використання ЗМК як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань» [3, с. 198].

«Педагогічна енциклопедія» визначає медіа освіту як напрям педагогіки, що забезпечує вивчення закономірностей масової комунікації (преси, ТБ, радіо, кіно, відео тощо). У наші дні існує й інше розуміння медіа освіти – не тільки як певного компонента середньої чи вищої освіти, але і як довгострокової суспільно-просвітницької діяльності, поширеної на дітей і дорослих. Його прихильники розуміють медіа освіту як безупинний розвиток особистості в суспільстві, як виховання активних, інформованих громадян, наділених культурою спілкування з ЗМК, що і є одним з основних соціальних елементів інформаційного суспільства. У сучасних трактуваннях медіа освіти наголос робиться на формуванні в аудиторії ЗМІ здатності до активного, осмисленого засвоєння медійного змісту, заснованого на знаннях про сутність, специфіку і цілі масових комунікацій. Все більше уваги надається розвитку самостійного критичного мислення стосовно засобів масової інформації, надбанню практичних навичок у виявленні неправдивих повідомлень і спотворень інформації, виробленню стійкого імунітету до маніпулятивного впливу мас-медіа, збагаченню соціального досвіду аудиторії в практиці спілкування з друкованою й електронною продукцією. Медіа освіта покликана формувати культуру раціонального освоєння медійного змісту, розвивати соціальну активність громадян.

Безумовно, загальні положення щодо настановлень повністю стосуються й проблеми сприйняття витворів мас медіа, а тому вони беруться до уваги в обґрунтуванні методичних основ медіа освіти. Аналіз теорії і практики медіа освіти в різних країнах наводить на думку, що у світі не існує єдиної теоретичної концепції медіа освіти. Можна виокремити, принаймні, вісім основних теоретичних підходів у цій сфері.

1. «Ін'екційна» теорія медіа освіти. Її часто називають «протекціоністською» (запобіжною від шкідливих впливів медіа), «теорією громадянського захисту» (тобто, знову ж, захисту від медіа) чи «теорією культурних цінностей» (мається на увазі, що негативному впливу медіа протиставляються «вічні цінності класичної культурної спадщини» – приміром, мистецтво античності чи ренесансу. Передбачається, що медіа справляє потужний (переважно негативний) вплив на аудиторію. Приміром, діти «впроваджують» у життя прийоми насильства, побачені на екрані. Аудиторія складається з маси пасивних споживачів, які зазвичай не можуть зрозуміти суті медіа тексту. Головна мета медіа освіти в межах цієї теорії полягає в тому, щоби пом'якшити негативний ефект надмірного захоплення медіа (в основному дитячою і молодіжною аудиторією). Педагоги прагнуть допомогти учням зрозуміти різницю між реальністю і медіа текстом шляхом розкриття негативного впливу медіа (приміром, телебачення) на конкретних прикладах, доступних для розуміння конкретної аудиторії. Супротивники «ін'екційної» теорії медіа освіти вважають, що, по-перше, медіа – невід'ємна частина нашого життя. А по-друге, хоча сучасні діти зазнають великого впливу медіа, ці медіа впливають на них менше, ніж, скажімо, на їхніх батьків у пору їх юності. Будучи першим «телевізійним поколінням», нинішні сорокарічні мали значно більший інтерес до технічних медіа новинок, ніж нинішні перенасичені інформацією діти. Так чи інакше, але «ін'екційна» теорія медіа освіти й дотепер має своїх прибічників.

2. Теорія медіа освіти як джерела «задоволення потреб» аудиторії. Її теоретичною основою є ідея «споживання і задоволення» у сфері медіа. Мається на увазі, що вплив медіа на аудиторію обмежений, учні можуть самі правильно обирати й оцінювати медіа текст відповідно до своїх потреб. Відтак пріоритет медіа освіти вбачається в тому, щоби допомогти учням одержати з медіа максимум користі. Як бачимо, ця концепція цілком протилежна «ін'екційній». Якщо перша концентрується на негативному впливі медіа, то друга – на його позитивному ефекті. Водночас теорія задоволення потреб досить близька до теорії медіа освіти як формування «критичного мислення», тому що і тут і там йдеться про те, щоби розвивати уміння правильно обирати і критично оцінювати медіа текст. Однак є й істотна різниця: у першому випадку медіа педагоги спираються на

«позитивні» сторони інформації, а в другому – на «негативні», тобто прагнуть захистити аудиторію від маніпулятивного впливу медіа.

3. «Практична» теорія медіа освіти. Цей підхід відомий також під назвою «медіа освіта як таблиця множення». Мається на увазі, що учні повинні вміти працювати з медіа апаратурою так само добре, як знати таблицю множення. «Практичні» медіа педагоги вважають, що вплив медіа на аудиторію обмежений, головне – навчити школярів та вчителів використовувати медіа апаратуру. Звідси – підвищена увага до вивчення техніки, формування практичного уміння користуватися апаратурою, в тому числі й для створення власних медіа текстів. А це означає: мінімум міркувань і аналізу, максимум виконавської практики. Однак цього, безумовно, замало, якщо мати на увазі, що освіта й виховання громадянина – єдиний, нероздільний процес. Та й і нині цей напрям має чимало прихильників серед зарубіжних педагогів, які вважають аналіз медіа текстів зайвою витратою часу. Вони віддають перевагу практичним вправам у гуртках юних кіномеханіків, операторів, фотографів тощо.

4. Теорія медіа освіти як засобу формування «критичного мислення». Її основою, швидше за все, можна вважати теорію, в якій мас-медіа уявляються «четвертою владою», що поширює моделі поведінки і соціальні цінності серед різномірної маси індивідів [1]. Звідси випливає основна мета медіа освіти: захистити учнів від маніпулятивного впливу медіа. У процесі навчання учні знайомляться з особливостями впливу медіа на індивіда і суспільство за допомогою так званих «кодів» (умовностей-символів, наприклад, у телерекламі). Розвивається критичне мислення учнів та студентів стосовно медіа текстів. Вважається, що школярам, студентам треба дати орієнтири в умовах надлишку різної інформації, навчити грамотно сприймати її, розуміти, аналізувати, мати уявлення про механізми і наслідки її впливу на глядачів, читачів і слухачів. Адже однобічна чи спотворена інформація потребує осмислення. Відтак вважається корисним, щоб учні могли визначити: розбіжності між поданими і загальновідомими фактами, що потребує додаткової перевірки; надійність джерела інформації; припустимі і неприпустимі твердження; розбіжності між головною і другорядною інформацією; упередженість суджень; нечіткі чи двозначні аргументи; логічну несумісність у ланцюзі міркування; силу аргументу тощо. Безперечно, для аналізу інформаційних телепередач такого роду уміння можуть дати добрі педагогічні результати, виробляючи своєрідний «імунітет» до бездоказовості, спотворень, замовчування чи неправди. Не можна не визнати, що, незалежно від політичного ладу тієї чи іншої країни, людина, не підготовлена до сприйняття інформації в різних її видах, не може повноцінно її зрозуміти й проаналізувати, не в силах протистояти маніпулятивним впливам медіа (якщо така маніпуляція здійснюється), не здатна самостійно висловити свої думки і почуття. Так, британський дослідник Л. Мастерман вважає, що оскільки продукція ЗМІ є результатом свідомої діяльності, то відразу досить логічно визначаються щонайменше чотири напрями її аналізу:

- на кого покладається відповідальність за її створення, хто володіє засобами масової інформації і контролює їх;
- як досягається необхідний ефект;
- які ціннісні орієнтації створюваного в такий спосіб світу;
- як його сприймає аудиторія.

Як бачимо, Л. Мастерман прагне орієнтувати аудиторію на розвиток «критичного мислення», аналіз механізмів впливу і цінностей тієї чи іншої інформації [5]. На жаль, деякі педагоги спрощено розуміють медіа освіту як розвиток «критичного мислення», звужуючи спектр вивчення до роботи з рекламою чи телевізійними інформаційними програмами, де, природно, досить легко виявити ті чи інші спроби маніпуляції, залишаючи осторонь художню сферу медіа.

5. Марксистська теорія медіа освіти. Основною тут є думка, що мас медіа здатні потужно маніпулювати громадською думкою і масовими настроями на користь певних соціальних груп. І що дитяча аудиторія є найпростішою мішенню для такого впливу. Звідси випливає пріоритет медіа освіти: викликати в аудиторії бажання змінити систему масової комунікації (якщо при владі в країні перебувають сили, далекі від марксистських теорій), чи, навпаки, вселити думку, що сформована система медіа – найкраща (якщо влада належить марксистам), у цьому випадку посилено критикується медіа культура інших. Педагогічна стратегія зводиться до вивчення політичних, соціальних та економічних аспектів медіа, аналізу численних суперечностей, що містять ці аспекти з точки зору певного класу .

6. Семіотична теорія медіа освіти опірною має таку тезу: мас медіа часто прагнуть завуалювати багатозначний знаковий характер своїх текстів, а це загрожує свободі споживання інформації. Аудиторія, у першу чергу – дитяча (рівень середньої школи і нижче), надто пасивна стосовно «читання» медіа текстів. Відтак мета медіа освіти – допомогти учням «правильно читати» медіа текст. Основним змістом медіа освіти стають коди і «граматика» медіа тексту, тобто мова медіа, а педагогічною стратегією – навчання правилам декодування медіа тексту, опису його змісту, асоціацій, особливостей мови тощо. Семіотична теорія медіа освіти є повною протилежністю марксистській теорії, оскільки акцентує увагу на проблемі мови медіа, а не на політичному чи соціальному змістові медіа тексту. Своїми підходами до аналізу текстів ця теорія дещо нагадує теорію формування критичного мислення аудиторії.

7. Культурологічна теорія стверджує, що мас медіа скоріше пропонують, аніж нав'язують свою інтерпретацію дійсності. Аудиторія ж, зі свого боку, завжди перебуває в процесі діалогу з медіа текстами. Вона не просто «зчитує» інформацію, а вкладає різні змісти в медіа тексти, самостійно їх аналізує. А звідси випливає головна мета медіа освіти: допомогти учням зрозуміти, як медіа можуть збагатити сприйняття, знання тощо. В

якості змісту медіа освіти тут виступають її «ключові поняття», ролі, які відіграють у суспільстві стереотипи, що поширюються за допомогою медіа. Медіа педагоги прагнуть навчити учнів оцінці і критичному аналізу медіа текстів.

8. Естетична теорія медіа освіти багато в чому збігається з культурологічною теорією. Однак тут головна мета полягає в тому, щоб допомогти учням зрозуміти основні закони і мову художнього спектра інформації, розвивати естетичне (художнє) сприйняття і смак, здатність до кваліфікованого аналізу художніх медіа текстів. Ось чому основний зміст медіа освіти спирається на вивчення мови медіа культури, авторського світу творця художнього тексту, історію медіа культури (кіномистецтва, художнього телебачення тощо) [2, с.87]. Педагоги прагнуть навчити школярів і студентів критично аналізувати художні медіа твори, інтерпретувати їх і кваліфіковано оцінювати.

Аналіз праць зарубіжних вчених приводить до висновку, що в концепціях медіа освіти в цілому переважають виховні, навчальні і креативні підходи до використання можливостей мас медіа. В узагальненому вигляді головні етапи реалізації більшості медіа освітніх підходів є такими:

- одержання знань про історію, структуру, мову і теорії медіа (освітня складова);
- розвиток сприйняття медіа текстів, їх «читання», активізація уяви, зорової пам'яті, розвиток різних видів мислення (у тому числі й критичного, логічного, творчого, образного, інтуїтивного), умінь для розуміння ідей (моральних, філософських проблем), образів тощо;
- розвиток креативних практичних умінь на матеріалі медіа.

Безперечно, кожен з цих етапів можна втілювати в життя автономно, однак у даному випадку медіа освіта буде, швидше за все, однобічною. Так, в одному випадку на перший план вийде інформація, в іншому – критичне мислення, в третьому – практичні уміння.

Медіа педагоги різних країн активно використовують різні способи навчальної діяльності:

- «дескриптивний» (переказ медіа тексту, перелік дійових осіб і подій);
- «особистісний» (опис відносин, емоцій, спогадів, які викликає медіа текст);
- «аналітичний» (аналіз структури медіа тексту, мовних особливостей, точок зору);
- «класифікаційний» (визначення місця твору в історичному контексті);
- «пояснювальний» (формування суджень про медіа твір в цілому чи про його частину); оцінний (висновок про його переваги на основі особистісних, моральних чи формальних критеріїв) [4, с. 76].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Медіа є і засобом всебічного розвитку особистості, і фактором руйнівним. Вплив цей не однозначний, оскільки негативна інформація може викликати такі небезпечні явища, як масовий інформаційно-психологічний психоз, медіа залежність як різновид психічних відхилень, маніпулятивний вплив засобів масової комунікації. Медіа освіта як важливий напрям в освітянській галузі багатьох країн виникла кілька десятиріч тому і отримала не лише теоретичне осмислення й методологічне обґрунтування, а й набула широкого застосування. Формування таких умінь безперечно сприяє розумінню аудиторією місця медіа культури в суспільстві, оскільки вона пов'язана із соціальними, політичними, економічними, релігійними та інтелектуальними аспектами життя людей; розвитку естетичної свідомості (сприйняття, смаку тощо), творчої індивідуальності учня та студента.

Список використаних джерел

1. Медиаобразование // Российская педагогическая энциклопедия. Т. 1 / гл. ред. В. В. Давыдов. – М. : Больш. рос. энцикл., 1998. – С. 555.
2. Спичкин А. В. Что такое медиаобразование / А. В. Спичкин. – Курган : Ин-т повышения квалификации и переподготовки работников образования, 1999. – 114 с.
3. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика. / А. В. Федоров. – Ростов н/Д. : ЦВВР, 2001. – 708 с.
4. Федоров А. В. Медиаобразование в педагогических вузах / А. В. Федоров. – Таганрог, 2003. – 124 с.
5. Федоров А. В. Медиаобразование в зарубежных странах / А. В. Федоров. – Таганрог, 2003. – 238 с.
6. Шариков А. В. Медиаобразование: мировой и отечественный опыт. – М. : Акад. пед. наук, 1999

References

1. Mediaobrazovanie // Rossijskaja pedagogicheskaja jenciklopedija. T. 1 / gl. red. V. V. Davydov. – M. : Bol'sh. ros. jencikl., 1998. – S. 555.
2. Spichkin A. V. Chto takoe mediaobrazovanie / A. V. Spichkin. – Kurgan : In-t povyshenija kvalifikacii i perepodgotovki rabotnikov obrazovanija, 1999. – 114 s.
3. Fedorov A. V. Mediaobrazovanie: istorija, teorija i metodika. / A. V. Fedorov. – Rostov n/D. : CVVR, 2001. – 708 s.
4. Fedorov A. V. Mediaobrazovanie v pedagogicheskix vuzax / A. V. Fedorov. – Taganrog, 2003. – 124 s.
5. Fedorov A. V. Mediaobrazovanie v zarubezhnyh stranah / A. V. Fedorov. – Taganrog, 2003. – 238 s.
6. Sharikov A. V. Mediaobrazovanie: mirovoj i otechestvennyj opyt. – M. : Akad. ped. nauk, 1999

Vorobyov A.M., Demchuk O.O. MEDIA DEPENDENCE AS A VARIETY OF MENTAL DISORDERS

Article is devoted features a variety of mental disorders as media dependent. Our generation lives during the formation of information society. Due to the dynamic development of the new media are reduced distance, people in

different parts of the world better understand each other. And yet it must be noted that any discovery could be not only useful but also dangerous for humanity. Among the many reasons for this obvious one: the evolution of the moral foundations of humanity not keep up with scientific and technological progress. This applies, in particular, the media, the improvement which provides both individual liberty and threatens that security.

Media is a means of comprehensive development of the individual, and the devastating impact this factor is not unique, because negative information can cause dangerous phenomenon of mass information and psychological psychosis, media addiction as a form of mental disorders, manipulative influence of the media. Media education as an important direction in the educational sector in many countries there was a few decades ago and was not just theoretical understanding and methodological grounds, but came into widespread use.

Formation of abilities undoubtedly contributes to understanding the audience seats media culture in society as it relates to social, political, economic, religious and intellectual aspects of life; of aesthetic consciousness (perception, taste, etc.), creative personality student and the student.

Key words: *media addiction, mental health problems, discovery, interaction, information space.*

УДК 316.614.5:364.622

О. В. ГАНКЕВИЧ

ВПЛИВ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ФАКТОРІВ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДИХ ТА ЗРІЛИХ ПОДРУЖНІХ ПАР

Стаття присвячена аналізу тих факторів, які несуть негативний вплив на життя та функціонування сім'ї. У статті виділяються саме ті фактори, які дестабілізують сімейну систему та представлено їх порівняння в молодих та більш зрілих сім'ях. Проаналізовані наступні фактори, які є травмуючими для сім'ї, а саме: відсутність щасливих спільних моментів, проведення спільного дозвілля; незадовільний розподіл ролей; незадовільний та високий рівні матеріального добробуту, незадовільний побутовий стан; зниження рівня спілкування після конфліктів; низький рівень задоволеності шлюбом, інтимними стосунками; відмінність у рівнях освіти; високий рівень агресивності (хоча б у одного з подружжя); конфліктність у сферах пізнання, поінформованості; неготовність до народження дітей; особистісні риси характеру (домінування, відстороненість, нездатність до співробітництва, невміння контролювати себе, бездіяльність, безвідповідальність, допитливість).

Ключові слова: *життєдіяльність сім'ї, молоді сім'ї, зрілі сім'ї, щасливі спільні моменти, рівень задоволеності шлюбом, інтимні стосунки, відмінність у рівнях освіти, конфліктність у сфері пізнання, поінформованість, неготовність до народження дітей.*

Статья посвящена анализу тех факторов, которые несут негативное влияние на жизнь и функционирование семьи. В статье выделяются именно те факторы, которые дестабилизируют семейную систему и представлено их сравнение в молодых и более зрелых семьях. Проанализированы следующие факторы, которые являются травмирующими для семьи, а именно: отсутствие счастливых совместных моментов, проведения совместного досуга; неудовлетворительное распределение ролей, неудовлетворительное и высокий уровни материального благосостояния, неудовлетворительное бытовое положение; снижение уровня общения после конфликтов; низкий уровень удовлетворенности браком, интимными отношениями; разница в уровнях образования; высокий уровень агрессивности (хотя бы у одного из супругов); конфликтность в сферах познания, осведомленности; неготовность к рождению детей; личностные черты характера (доминирование, отстраненность, неспособность к сотрудничеству, неумение контролировать себя, бездействие, безответственность, навязчивая любознательность).

Ключевые слова: *жизнедеятельность семьи, молодые семьи, зрелые семьи, счастливые моменты, уровень удовлетворенности браком, интимные отношения, разница в уровнях образования, конфликтность в сфере познания, осведомленность, неготовность к рождению детей.*

Постановка проблеми. Протягом життя подружня пара зустрічається з різними труднощами, які впливають на атмосферу та життєдіяльність цієї сім'ї. Часто один незначний фактор може дестабілізувати сімейну систему та навіть – стати каталізатором її розпаду. Для попередження розлучень дуже важливо проаналізувати вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність сімейної пари. Частою причиною розірвання шлюбу є невміння подолати дестабілізуючі фактори. Пари, які розпадаються, просто не можуть налагодити комунікацію та взаєморозуміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сімейних проблем, факторів, що впливають на подружню взаємодію займалися багато видатних вчених. Сімейні проблеми пов'язують із порушеннями рольової взаємодії (І. В. Гребеніков, С. В. Ковальов, М. М. Обозов [5, 7]) та сумісності (Д. Майєрс, В. А. Семиченко [8]), низьким рівнем задоволеності інтимними стосунками (С. Т. Агарков, Г. С. Васильченко, О. С. Кочарян, В. В. Кристаль [2]), комунікативною некомпетентністю (О. О. Карабанова, І. А. Семьонкіна [5]), розбіжностями в морально-ціннісній сфері (Г. М. Андреева, В. Білські, А. М. Єлізаров, В. О. Сисенко, Ш. Шварц [2, 10]), відсутністю спільного дозвілля (О. Е. Зуськова, В. П. Левкович, В. В. Сатір, Дж. Уайнхолд [5, 11]).

З М І С Т

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника.....	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів.....	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти.....	18
Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості.....	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО.....	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства.....	36
Бушуєва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання.....	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробійов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень.....	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар.....	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності.....	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення.....	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності.....	71
Демянюк О. Б., Косарєва О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді.....	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів.....	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration.....	84
Івашкевич Е. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога.....	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу.....	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО.....	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз.....	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Клочек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості").....	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами.....	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіодів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати.....	171

Луцик Г. О. Чинники схильності підлітків до девіантної поведінки	175
Магдисюк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	180
Mykhalchuk N. O., Yatsuryk A. O. The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background	184
Мушкевич М. І. Моделі організації психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей	188
Назаревич В. В., Борейчук І. О. Фотографія як засіб ресурсування психоемоційного стану індивіда.....	192
Назарець Л. М. Особливості взаємодії у конфліктах та конструктивні прийоми їх подолання	197
Новік Л. О., Хупавцева Н. О. Вікові особливості становлення професійного іміджу особистості	202
Оксентюк Н. В. Мікромоменти позитивного резонансу	206
Павелків В. Р., Панасюк В. М. Прояви ознак фанатизму як соціального явища: на прикладі молодіжних субкультур	211
Петренко О. Б. Проблема самореалізації особистості у концепції М.М. Рубінштейна	215
Позднишев Є. В. Роль інструментів психотехнологій у формуванні та просуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності	220
Помилуйко В. Ю. Психологічні механізми розвитку ключових компетентностей у дорослому віці	225
Романюк В. Л. Дослідження психічного здоров'я особистості за рівнем тривожності	230
Рудюк О. В. Смыслодіяльна детермінація переживання кризи у безробітних.....	234
Рудь Г. В., Косарєва О. І. Психологічний аналіз прояву особистісних характеристик першокурсників	239
Савелюк Н. М. Психологічні аспекти проблеми взаємозв'язку релігійної активності та суб'єктивного благополуччя	244
Созонюк О. С. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	250
Ставицька О. Г., Ставицький Д. О. Динаміка змісту особистісно-мотиваційної сфери студентів за час навчання у вузі	254
Старинська Н. В. Адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості.....	259
Столярчук О. А. Динаміка професійного Я-образу майбутніх фахівців.....	263
Сторож О. В., Дружиніна І. А. Психологічні особливості адаптації та творчої реалізації особистості у соціумі	268
Ткаченко О. А. Аналіз факторів професійного саморозвитку як підгрунтя самопроекування учителів.....	272
Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі	277
Федоренко Р. П., Лех Т. Л. Аналіз особливостей ставлення сучасних підлітків до "груп смерті" та небезпечних ігор у соціальних мережах	281
Фенина О. Я. Проблема рефлексії та рефлексивності особистості у становленні професійного самоменеджменту	286
Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв.....	291
Шаповал І. М. Дослідження психологічних чинників формування професійної ідентичності студентів-психологів.....	295
Шкарлатюк К. І., Сойко О. В. Медитативні казки як ресурс особистісного розвитку дитини з психофізичними порушеннями.....	300
Яцюк Н. О. Особливості морального розвитку молодших школярів у сучасних умовах	304
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 20.04.2017 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу

Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд.
Р. В. Павелків ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне :
РДГУ, 2017. – 318 с.

УДК 159.9+316.6
ББК 88

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017